

ارکان اربعهٔ بیت توحید

محمد افنان

عنوان "ارکان اربعهٔ بیت توحید" اصطلاحی است که در آثار امر بابی و بهائی بسیار متداول است. نخست مفاهیم و سوابق کلمات مرکبهٔ آن را باید دانست. کلمهٔ رکن، و جمع آن ارکان، از اصطلاحاتی است که وسعت دامنهٔ استفاده از آنها بسیار است و در بسیاری از مباحث فلسفی، علمی، و ادبی زبان فارسی و عربی بکار رفته است.

مقصود از رکن، به طور کلی، جزء اصلی و عمدهٔ هر چیزی است، و از این رو اطلاق رکن به سرور و مهتر قوم نیز معمول است، و به همین جهت در بسیاری از القاب و کنیه‌ها نیز بصورت مُضاف به عنوان یا اسم دیگری ملحق شده است. برای عناصر چهارگانه، یعنی خاک، آب، باد، و آتش، و چهار طبع ییوست یا خشکی، رطوبت یا تری، برودت یا سردی، و حرارت یا گرمی نیز متداول شده است.

به دست‌ها و پای‌های انسان نیز چهار رکن بدن گویند. افاعیل عروضی را نیز با عنوان رکن مشخص می‌نمایند. عدد چهار در معارف قدیم حائز اهمیت مخصوص است، زیرا ساده‌ترین و ابتدائی‌ترین تشکّل حجم با آن رابطهٔ مستقیم دارد، و با ایجاد چهار حدّ واصل یا دیوار می‌توان فضائی مستقل بوجود آورد.

چون هر خانه یا چهاردیواری را چهار رکن است، خانه کعبه معظمه را نیز به چهار رکن عراقی، شامی، یمانی، و رکن حجر، که همان است که بر آن حجرالاسود نصب شده، نام‌گذاری کرده‌اند.

مراتب هفت‌گانه خلق و ایجاد که در حدیث اسلامی آمده و بعداً در آثار مبارکه بابی و بهائی تأیید و توجیه شده، در معارف شیخی چهار مرحله اول آن، یعنی مشیت، اراده، قدر، و قضا، به عنوان ارکان اربعة وجود نامیده شده است. در معارف شیخی چهار رکن اعتقاد و ایمان وجود دارد که عبارت از شناسائی و قبول مراتب توحید، نبوت، امامت، و شیعه کامل است.

بیت توحید در رتبه مادی و ظاهری به خانه کعبه اطلاق میشود و در مقام روحانی و اعتقادی شامل چهار رکن تسبیح، تحمید، تهلیل، و تکبیر است. تسبیح با "سبحان الله"، تحمید با "الحمد لله"، و تهلیل با "لا اله الا الله" و تکبیر با "الله اکبر" مقارنت دارد.

حضرت عبدالبهاء در شرح اسم اعظم نیز چهار "هائ" نقش مزبور را با ارکان اربعة بیت توحید تسمیه فرموده‌اند.

چنانکه قبلاً اشاره شد بیت‌الله مرتبه جسمانی و ظاهری بیت توحید الهی است. حضرت نقطه در این خصوص می‌فرمایند: "امر به بیت نیست الا آنکه از این بیت استدلال کنند مستدلون بر بیت توحید و تسبیح و تهلیل و تحمید و تکبیر. آن بیت را مرتفع سازند و در مظاهر آن نظر نموده که در وقت ظهور من یظهره الله از محقق بیت محتجب نگردند ... بیت‌الله قلوب مؤمنین باوست که اونها مؤمنین بمن یظهره الله هستند ..." (بیان مستطاب، واحد چهارم، باب ۱۶)

به همین کیفیت مشارق اذکار نیز به عنوان بیت توحید معرفی شده‌اند. حضرت عبدالبهاء در ترجمه حیات حضرت حاجی میرزا محمدتقی افغان وکیل‌الحق در تذکره الوفا می‌فرمایند: "به عشق آباد شتافت و به بنای مشرق‌الاذکار پرداخت، و این خدمتی عظیم بود، زیرا اول شخصی است که بنیان مشرق‌الاذکار کرد و در بنای بیت توحید عالم انسانی بانی اول گشت ..." (تذکره الوفا، چاپ دوم، مؤسسه مطبوعات امری آلمان، ص ۱۲۷)